

ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟΝ ΝΑΞΙΑΚΟΝ ΤΟΥ 1533

Τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον προικοσύμφωνον εὑρίσκεται ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἐθνολογικῆς καὶ Ἱστορικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος, φέρον ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ ἀρχείου καὶ ἐν τῷ φακέλῳ, ἐν ᾧ εἶνε κατατεταγμένον, τὸν ἀριθμὸν 2512, ἀνήκει δὲ εἰς τὰ ἔγγραφα τῶν νοταρίων τῆς νήσου Νάξου, ἅτινα ἀπέκτησε πρό τινος χρόνου ἡ Ἑταιρία καὶ κατέταξεν εἰς τὸ ἀρχεῖον αὐτῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ναξιακὸν ἀρχεῖον. Εἶνε δὲ καὶ τὸ ἀρχαιότερον πάντων τῶν τοῦ ἀρχείου τούτου καὶ τὸ πρῶτον ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ.

Τὸ ἔγγραφον διατηρεῖται καλῶς, ἔχει μόνον ὁπᾶς τινὰς σμικρὰς σχηματισθεῖσας ἐν τῶν πτυχῶν τῆς διπλώσεως καὶ τῆς πολυχρονίου τριβῆς. Ἐν αὐτῷ αἱ λέξεις εἶνε ἄανοι, καὶ κατὰ σειρὰν γεγραμμέναι ὡς ἐπροφέροντο· ὁ γραφεὺς αὐτοῦ δὲ φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν εἶχε γνῶσιν ὀρθογραφίας, κεφαλαίων γραμμάτων καὶ διαχωρισμοῦ τῶν λέξεων ἀπ' ἀλλήλων. Σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς τὰ νοταριακὰ ταῦτα ἔγγραφα τοῦ Ναξιακοῦ ἀρχείου ἔχῃ ὀρθογραφίας καὶ εὐαναγνώστου γραφῆς ἀναφαίνονται μόνον εἰς τὰ συμβόλαια τὰ γεγραμμένα μετὰ τὸ ἔτος 1654, κεφαλαίων δὲ γραμμάτων χρῆσις μετὰ τὸ ἔτος 1658.

Εἰς τὸ δημοσιευόμενον προικοσύμφωνον διειρησάμεν πιστῶς τὴν γλῶσσαν, καὶ τὸν τύπον, ἐχωρίσαμεν δὲ μόνον τὰς λέξεις ὀρθῶς γράψαντες αὐτάς διὰ τὸ εὐληπτον. Ἰδοὺ δ' ἐν παραδείγματι ἡ τάξις τοῦ κειμένου. Ἀντιγράφομεν τὰς 5 πρώτας γραμμὰς τοῦ ἔγγραφου:

ἰδωξα χου α μι 15 33 ἀπριλιου — 26 καὶ ις στοποθεσιον του κινιδάρου καὶ ις τωνικο του κირγεοργιμανι εδεκη καταπαρισιας ενεπροστε εμου τουπουγραφωτος καὶ τωκατογεγραμενο μαρτιρο ιλθασιν ισε σιθασι καὶ λω ις σιφονια ιδιο μεριδες οκιργεοργος μανις καιαποτο αλο μερος ι κερα παδια τουποτε μακαριτιπα ιω σπανου...

Ὁρθογεγραμμένον δὲ τὸ προικοσύμφωνον καὶ διηρημένον εἰς παραγράφους ἔχει ὡς ἐξῆς

«Εἰς δόξαν Χριστοῦ ἀμήν. 1533, Ἀπριλίου 26 καὶ εἰς τοποθέσιον Κυνηδάρου ¹⁾ καὶ εἰς τὸν οἶκον ²⁾ τοῦ Κύρ Γεώργη Μανῆ, ἐδεκεῖ κατὰ παρρησίας ἐνέμπροσθε ἐμοῦ τοῦ ὑπογράφοντος καὶ τῶν κάτω γεγραμμένω ³⁾ μαρτύρω, ἦλθασιν εἰς ἐσθασιν καὶ λόγο εἰς συμφωνία ἡ δύο μερίδες, Κύρ Γεώργης Μανῆς καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ κερά Παπαδιά τοῦ μακαρίτου Παπᾶ Ἰωάννου Σπανοῦ.

Ἐσώτας ⁴⁾ καὶ νὰ ἔχῃ ὁ Γεώργης Μανῆς ὀνόματι Εἰρήνην καὶ ἡ κερά Παπαδιά ὀνόματι

Γεώργιον ζητεῖ ὁ αὐτὸς Γεώργης τὴν αὐτὴν Εἰρήνην διὰ γυναῖκα του νόμιμο καὶ εὐλογητικὴν, ὡς ὀρίζει ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, οὔτε δυναστικά οὔτε πρόφασις, ἀλλὰ μετὰ βουλῆς καὶ ἀγάπης καὶ διακρίτου γνώμης. ⁵⁾

Ἀρχή. ⁶⁾ Τάξει ὁ Γεώργιος Μανῆς καὶ ἡ συμβία του ἡ Μαργαρίτα τῆς θυγατέρας τῆς Εἰρήνης τὴν εὐκὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου καὶ τῇ ἐδικῇ τῶς ⁷⁾ καὶ εἰς ὄνομα καὶ χάρι πουργός ⁸⁾ πρῶτον μὲν τὴν κατοικία ὅπου καθοῦμεσθα ἀπὸ τὴν σήμερον ἐδικὴ τῆς. Ἀκόμι τὸ ἀπένλι εἰς Φραγκούλους ⁹⁾ νὰ περνοδιαβαίνῃ ἡ Εἰρήνην ἕνα ἀκόμι τὸ ἀπένλι εἰς τὸ Ἀκρωτήρι εἰς τς Ἀρνάρους νὰ τὸ ἔχωμε πάτοντες μαζί, ἀκόμη τὰ χωράφια εἰς τοῦ Φιλιέρη τῆς δύο πάρτες ¹⁰⁾ νὰ τῆς ἔχωμε μαζί πάτοντες. ¹¹⁾ Τὸ χωράφι εἰς τὴ Λίμνη, ἃ ἔπερδεύση, νὰ τρώῃ ¹²⁾ αὐτὸς (ὁ πατήρ) ὡς τὴ ζωὴ του καὶ ἀποθανόντας του ἐδικὸ τῆς. Τὰ χωράφια εἰς τὰ Καμίνια, νὰ τὰ ἔχωμε μαζί πάτοντες. Τῆς Μουσταφάδαινας ἀπένλια καὶ χωράφια νὰ τὰ ἔχωμε μαζί πάτοντες ἐβγάνοντας τὴ συκιά, ¹³⁾ νὰ τὰ τρώω πὶ ζωὴ μου καὶ ἀποθανόντας μου νὰ νῆ ἐστὴ μέση. Τὸ τζικοῦρι ὀπὸ ἔχω μὲ τὸν Ἀντώνη τοῦ Ἀουστῆ ἐδικόν τῆς ἀπὸ τὴ σήμερον. Τὸ χωράφι στὴν Πέρα Λαγκαδιά νὰ τὸ ἔχωμε μαζί πάτοντες. Τὸ χωράφι εἰς τὸν Ἄλωνα τὴ πάρτη μου νὰ τὴ ἔχωμε μαζί πάτοντες. Ἀκόμη τὴν κοπριά νὰ τὴν ἔχωμε μαζί πάτοντες, καὶ τὸ βάρος τῆς ¹⁴⁾ νὰ τὸ δίνωμε μαζί. Κρεββατοστρώσι ἕνα, πόνλιες, ¹⁵⁾ μανδήλια ὅτι βρεθοῦσι ἐδικὰ τῆς, χαρανὶ ¹⁶⁾ ἕνα, καὶ χαράτσι ὡς 10, νὰ μὴ πληρώνη ἄλλη κρατιῶν διὰ τὰ πράματα τοῦ τσῆδωκα. ¹⁷⁾ Ταῦτα καὶ τὴν εὐκὴν μας.

Ἀρχὴ καὶ τοῦ ἀνδρός. Δίδει ἡ κερά Παπαδιά τοῦ παιδιοῦ τῆς τοῦ Γεώργη τὴν εὐκὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας καὶ τὴν ἐδικὴ τῆς, καὶ εἰς ὄνομα χάρι πουργός πρῶτο μετὰ σπίτια τὰ ἄνω τὰ δύο ἐδικὰ του ἀπὸ τὴ σήμερον τὸ ἀπένλι εἰς τὸ Γερντάμπελο νὰ τὸ τρώῃ ἡ μάνα του τὸ μισὸ ὡς τὴ ζωὴ τῆς καὶ ἀποθανόντας τῆς ἐδικὸ του. Τὸ ἀπένλι τῆς Ψαθακίνας ἀπὸ τὴ σήμερον ἐδικὸ του, ἀκόμη τὴν κοπριά τοῦ Μαγλαθέρα ἀπὸ τὴ σήμερον ἐδικὸ του, μόνου ἀπὸ τῆς ἀχλάδες καὶ ἀπὸ τὸ νάρι (;) ... νὰ τρώω τὰ μισὰ ὡς τὴ ζωὴ μου καὶ ἀποθανόντας μου ἐδικὰ του. Ἀκόμη τῆς κρεββατινῆς νὰ τῆς ἔχωμε μαζί πάτοντες. Τὸ ἀπένλι τὸ κάτω εἰς τῆς Σινιφάνες καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὴ σήμερον, τὸ ἀπένλι εἰς τὸν Λιμνιῶνα, τὴ πάρτη μου νὰ τὰ ἔχωμε μαζί πάτοντες. Τὸ χωράφι ἐ τοῦ Φιλιέρη καὶ αὐτὸ ἐδικὸ του. Εἰς τῆς Οὐρνες τὴ πάρτη μου νὰ τὰ ἔχωμε μαζί πάτοντες. Ἀκόμη τὴν Ποταμίδα νὰ τρώω τὴν ἐμισὴν ὡς τὴ ζωὴ μου καὶ ἀποθανόντάς μου ἐδικὴ του. Τὰ χωράφια εἰς τὸ Πήγανο νὰ τὰ ἔχωμε μαζί

πάτοντες τὰ χωράφια εἰς τοῦ . . . λου τὴ πάρτη μου νὰ τὴν ἔχωμε μαζὺ πάτοντες. Τὰ χωράφια εἰς τὰ Κεραμιά, ὅ,τι μᾶς εὐρίσκεται μούλκι καὶ ἀγορὲς ἀπὸ ἔχομε ἀπὸ τὸν Γεώργιον Μιχάλη Τεμενέ, ὡς καὶ ἀπὸ τὸ γέρο Νικολάκη καὶ ἀπὸ τὸν . . . τὰ μισὰ τῆς Παπαδιᾶς καὶ τὰ μισὰ νὰ τὰ ἔχομε πάτοντες μαζὺ. Τὰ χωράφια εἰς τὸν Ἀγριλὴν τὴν πάρτη μου νὰ τὰ ἔχωμε μαζὺ πάτοντες. Ἀκόμι, ὅ,τι μέλισσες ἔχομε νὰ ἔναι εἰς τὴ μέση μας καὶ ἀπεθανόντας μου νὰ παίρνη αὐτὸς δύο μερδικά. Ἀργυρομάχαιρα ζευγάρι ἓνα, ὅ,τι κουτάλια νὰ ἔχωμε τὰ ἑμισὰ ἐδικά του. Τὸ μητάτο ¹⁸⁾ εἰς τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ περδιγάρι (;) ἰδικὸν του. Πιθάρια μέτρω 30, βούδια καὶ χαράτζι ὡς 10, καὶ τὰ ἔχωχαράτζα τῶν πραγμάτων του. Ταῦτα καὶ τὴν εὐχή μου. Ὅλο τὸ ἄνω γεγραμμένο ἐμείνασικουτέτο ¹⁹⁾ καὶ ἀνεπαμένοι. Ὅριζου καὶ ἀλληλογίᾳ ἔς τὸ μέσο των ὡς χιλιάδες 3· ὁ ἀλληλογήσας ²⁰⁾ νὰ ζημιόνηται. Παρακάλεσαν καὶ παρακαλετοῦς ²¹⁾ μάρτυρας. Σταμάτης Γιεμέλαρης μάρτυρας παρακαλετός.

Καλόγηρος Ἀνώπουλος μάρτυρας παρακαλετός. Ρωμανὸς τῆς Ἑλένης μάρτυρας παρακαλετός. Παπὰ Σπανὸς ἔγραψα ὑπὸ παρακαλίᾳς τῶν δύο μερίδω. ²²⁾

Ἀναγκαῖον ἐκρίναμεν πρὸς ἐντελῇ κατανόησιν τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου νὰ διασαφήσωμεν τὴν ἔννοιαν τινῶν λέξεων καὶ φράσεων αὐτοῦ.

¹⁾ Κυνήδαρος, χωρίον τοῦ δήμου Τραγαίας τῆς Νάξου. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἐξάγεται ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο ἦτο ἐκτισμένον πρὸ 355 ἐτῶν. Ὁ γραφεὺς τοῦ προικοσυμφώνου τὸ ὀνομάζει τοποθεσίαν, ἀλλ' ὁπωσδήποτε θὰ ὑπῆρχεν ἐκεῖ τῷ 1533 συνοικισμὸς διαρκὲς ὅπως μνημονεύεται ἐν συμβολαίῳ.

²⁾ Ἡ λέξις οἶκος φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν χρήσει μόνον ἐν ἀρχῇ τῶν συμβολαίων καὶ ἐν τῇ φράσει «οἶκος τοῦ Θεοῦ» διότι παρακατιῶν ὁ γραφεὺς τοῦ προικοσυμφώνου σημειοῖ πανταχοῦ «σπίτια.»

³⁾ Ἡ φράσις «ἐδεκεῖ κατὰ παρρησίας . . . συμφωνία» ἀνήκει εἰς τὰς νοταριακὰς ἢ συμβολαιογραφικὰς, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον. Εἶνε δὲ φαίνεται παρεφθαρμένη ἐκ παλαιότερας βυζαντινῆς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἄγνωστος ἐν τῇ κοινῇ παρακείμενος «ἡγεγραμμένω», ὅστις ἴσως παρέμεινεν ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν ᾧ πλειστάκις εὐρίσκεται. Ὁ τύπος τοῦ «ἄκτου νυμφαγωγίας» ἐπὶ Βυζαντινῶν, ὃν ὁ Σάθας μετ' ἄλλων ἄκτων δημοσιεύει ἐν τέλει τοῦ βου τόμου τῆς Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης, δὲν ἔχει οὐδεμίαν ὁμοιότητα πρὸς τὴν τοῦ ἀνωτέρω προικοσυμφώνου, μεταγενεστέρου πολὺ βεβαίως ἐκείνου. Περιέργως εἶνε ἡ ἔκφρασις «εἰς σύβασιν καὶ λόγου συμφωνίαν» ἀντὶ εἰς γάμου συμφωνίαν.

⁴⁾ Ἐσωτας ἀντὶ ἔστοντας.

⁵⁾ Ἡ παράγραφος αὕτη ἀποτελεῖ ὡσαύτως τύπον νοταριακὸν, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων προικοσυμφώνων τοῦ Ναξιακοῦ Ἀρχιεῖου. Προσθεύομεν

δὲ ὅτι ἐλήφθη ἐκ τῶν τύπων τῶν φραγκικῶν καὶ ἐνετικῶν προικοσυμφώνων, ἔνθα ἀπαντᾷ ἐπὶ παραδείγματος ἡ φράσις «secundum sacrosantae Romanae ecclesiae et canonum instituta duxit legitimo matrimonio in uxorem κτλ.» καὶ ἄλλαι παρόμοιαι. Τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐνετικῶν τύπων τῶν διαθηκῶν ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν, καὶ κυρίως ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν ἐκτελεστῶν παρετήρησε καὶ ὁ περὶ τοιαύτας ἐρεῦνας ἀσχολούμενος δικηγόρος Ἀντώνιος Μομφεράτος. (Ἀκρόπολις Φεβρ. 1887). Τὸ ἀνωτέρω λατινικὸν κείμενον παρελάβομεν ἐκ τοῦ γαμικοῦ συμβολαίου μεταξὺ Φερνάνδου ἐκ Μαγιόρκας καὶ Ἰσαβέλλας τῆς Ἀχαΐας, συναφθέντος τῷ 1313 (Ruchon, Nouvelles recherches historiques de la principauté française de Morée. Τόμ. Β'. σελ. 390.)

⁶⁾ Εἰς τὰ μεταγενέστερα προικοσύμφωνα σημειοῦται «Ἀρχὴ τῆς γυναικός.» Ἴσως ἐνταῦθα καὶ παρελείφθη ἐκ παραδρομῆς.

⁷⁾ Ἡ ἔκφρασις αὕτη ἐπὶ προικοσυμφώνου, ὅτι ὡς πρῶτιστον προικῶν δῶρον ἀπονέμωσιν οἱ γονεῖς τὴν εὐχήν των, ἔχει τι ὅλως ἐλληνικόν, εἶνε ἔκφρασις εὐγενῆς τῆς οἰκογενειακῆς φιλοφροσύνης καὶ τῶν ἐλληνικῶν ἠθῶν.

⁸⁾ Ἐν ὀνόματι καὶ χάριν προικός.

⁹⁾ Τὰ ὀνόματα Φραγκούλης, Ἀκρωτήρι, Ἀρνάρους, Φιλιέρη, καθὼς καὶ ἄλλα ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ ἐμφαίνουσι τοποθεσίας ἐν Νάξῳ.

¹⁰⁾ Τῆς λέξεως πάρτη ἐκ τῆς ἰταλικῆς parte καὶ τῶν ἐλληνικῶν μερδικό, μερδιον, γίνεται χρῆσις ἀδιαφόρως.

¹¹⁾ Τὰς λέξεις ἀμπέλι καὶ πάντοτε ὁ γραφεὺς τοῦ προικοσυμφώνου γράφει ἀπένλι καὶ πάντες.

¹²⁾ Νὰ καρπώται ὁ πατήρ.

¹³⁾ Πλήν τῆς συκῆς.

¹⁴⁾ Ἐτι καὶ νῦν ἐν Νάξῳ, ἔνθα ἡ κηπουρικὴ εἶνε ἀνεπτυγμένη, καὶ ἔνθα γίνεται χρῆσις λιπασμάτων εἰς τοὺς ἀγρούς, ἡ κόπρος τῶν ἀγρῶν ἀναγράφεται ἐν τοῖς διαφόροις συμβολαίοις.

¹⁵⁾ Προσόψια, κοινῶς μπόλιες.

¹⁶⁾ Λέβης, κακάβι.

¹⁷⁾ Ἡ λέξις χαράτσι ἐν συμβολαίῳ τοῦ 1533 μαρτυρεῖ ὅτι ἡ Νάξος, καίτοι μὴ ὑποκειμένη τότε εἰς τὴν δεσποτείαν τῶν Ὀθωμανῶν, εἶχεν ὑποβληθῇ εἰς τὴν φορολογίαν αὐτῶν, τῶν δεσποτῶν αὐτῆς Ἐνετῶν μὴ δυναμένων ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ Σολιμάνου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, καὶ ὅτι οἱ Κυκλαδικοὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην κατέβαλλον διπλοὺς φόρους εἰς τε τοὺς Ἐνετοὺς καὶ τοὺς Τούρκους. Πιθανὸν δὲ ἡ φράσις τοῦ προικοσυμφώνου «χαράτσι ὡς 10, νὰ μὴ πληρῶνῃ ἄλλη κρατιῶν [αλικρατίον, ἐν τῷ πρωτοτύπῳ] νὰ σημαίνει ὅτι ἀνετίθετο εἰς τὴν νύμφην ἡ πληρωμὴ φόρου κεφαλικοῦ εἰς τοὺς Τούρκους, χαράτσιου, ἀλλ' ὅχι καὶ ἄλλα πληρωμαὶ ἢ φιλοδωρήματα, γρατσίονες, graziones, εἰς τὴν ἐπιτόπιον διοίκησιν, ἥτις ἦτο ἡ ἐνετικὴ.

¹⁸⁾ Μητᾶτο ἐν Νάξῳ λέγονται ἀγροτικοὶ οἰκίσκοι, ἔνθα φυλάττουσι τὰ ζῶα. Ἐν Ἑλληνομνήμονι σελ. 480, σημειοῦται τὸ ἐξῆς· «Μιτᾶτον» εὐρηται δὲ ὁρθότερον μητᾶτον καὶ μετᾶτον = metatum, ἡ ὑποχρέωσις τοῦ παρέχειν κατάλυμα εἰς ἐπ' ἄλλον τόπον μεταβαίνοντας στρατιώτας.»

19) Κουτέτοι ἀντί κοντέντοι, contenti, = εὐ-
χαριστημένοι. Τοιαῦται λέξεις εἰλημμέναι ἐκ τῶν
ἐνετικῶν συμβολαίων ἀπαντῶσι πολλαί ἐν τοῖς με-
τεγενεστέροις συμβολαίοις. Ἐπειδὴ δὲ πολλῶν ἡ ἔν-
νοια δὲν ἦτο ζωντανή εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ναξίων
προσετίθετο καὶ ἡ ὁμώνυμος ἑλληνική, ὡς ἐπικύρω-
σις ὡς «κοντέτοι καὶ ἐναπαυμένοι.» Εἰς ἄλλα συμβό-
λαια ἀπαντῶσιν αἱ φράσεις «λίμπερο (libero) καὶ
ἐλεύθερο», «νουλάδα (nulla) ἰνβάλιδα (in-
valida) καὶ ἄκερα (ἄκυρα)» Ἡ ἀρχόντισσα δεῖνα Κυ-
ρία καὶ μαδάμα». Μονομερῶς δὲ ἀπαντῶσιν οἱ ὅροι
μπλιγάτζιο (obligatio), ποσσέσο (posse-
ssio) καοούτζιο (cautio) ἀλπίτροι (arbitri), πρε-
τενσιόνες (prententione), πληγάδο (obligato),
κομούναστράτα (communa strata), ντονατζιόν
(donazione), τὰ χωράφια κονφινάρουν (coffnare),
μόδους καὶ κοντεζιόνες (modi e contezione),
πρετέστο (pretesto), κουντουβέρνια (contu-
bernium). Ἡ ἔννοια τοῦ τελευταίου τούτου ὅρου
μετετρέπη ἐν Νάξῳ· διότι ἐν τῇ νήσῳ κουν-
τουβερνάρης λέγεται ὁ καλλιεργητὴς ξένων ἀγρῶν
ὡς πρὸς τὸν ἰδιοκτήτην, καὶ οὗτος ὡς πρὸς τὸν καλ-
λιεργητὴν. («Ορα περὶ τῆς λέξεως ὁρθὰς παρατηρή-
σεις ἐν «Νεοελληνικοῖς Ἀναλέκτοις» Πανασοῦ
τόμ. Β'. φυλ. Α'. καὶ Β'. σελ. 72 ὑπὸ Μ. Κ. Κρί-
στη).

20) Ὁ μεταμεληθεὶς νὰ ζημιῶται. Τὰ μεταγε-
νέστερα προικοσύμφωνα ἔχουν ἕτερον τύπον ποινικῆς
ρήτρας. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματος τὸ προικοσύμφωνον
ὑπ' ἀριθμὸν 2796 τοῦ Ἀρχείου τοῦ ἔτους 1687 φέρει
τὸν ἐξῆς ὁμοιον καὶ ἐν ἄλλοις. «Εἰς ὅλον τὸ ἄνω
γεγραμμένον ἔμειναν ἡ μερίδες ἀναπαμμέναις στερεό-
νοντες τὸ παρὸν εἰς πέννα καὶ κοντάνα τῆς ἀ-
φεντείας ρεάλια 50 ὁ ἀλληλογόησας νὰ τὰ ζημιώνε-
ται. Ὁ ὅρος πέννα καὶ κοντάνα εἶνε ἐνετικὸς
(pena e condanna) = ἐπὶ ποινῇ καὶ καταδίκῃ.

21) Ἡ φράσις ἡ νοταριακή, ἡ ἀπαντῶσα εἰς ὅλα
σχεδὸν τὰ συμβόλαια τῆς Νάξου ἐπὶ τῶν μαρτύρων
δὲ ἥς καλοῦνται «παρκαλετοί» ὡς «ἐνώπιον» τῶν
ἀξιοπιστῶν καὶ παρκαλετῶν μαρτύρων», προήλθεν
ἐκ τῶν φραγκικῶν καὶ ἐνετικῶν συμβολαίων. Οὕ-
τως ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι γαμικῷ συμβο-
λαίῳ τοῦ Φερνάνδου καὶ Ἰσαβέλλας ἀναγινώσκομεν
περίπου τὴν αὐτὴν ἑκφρασίαν. «Nos Tornellus...judex...
Fermus...regius publicus ejusdem civitatis notarius
et testes subscripti ad hoc specialiter vocati et ro-
gati presenti scripto publico, notum facimus et tes-
tamur...» «Ὁ ἐστὶ «Ἡμεῖς Τορνέλλος... δικαστὴς...
καὶ Φέρμος... βασιλικὸς δημόσιος νοτάριος τῆς αὐ-
τῆς πολιτείας καὶ οἱ ὑπογεγραμμένοι μάρτυρες, πρὸς
τοῦτο εἰδικῶς κληθέντες καὶ ἀξιωθέντες εἰς τὸ παρὸν
δημόσιον ἑγγραφοῦν, ἀναγράφομεν καὶ μαρτυροῦμεν.»
Τὸ συμβόλαιον τοῦτο τοῦ Φερνάνδου καὶ Ἰσαβέλλας
ἐγράφη ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας τῷ 1313 ὡς ἀνω-
τέρῳ ἐμνημονεύσαμεν. Περίεργον δὲ εἶνε ὅτι ὁ τύπος
οὗτος εἶχε γίνῃ δεκτὸς καὶ ὑπὸ τῶν τὴν Σικελίαν
οἰκισάντων Ἑλλήνων ἀποίκων ἐπὶ τὴν βυζαντινῶν
χρόνων. Οὕτω ἐν προικοσυμφώνῳ τοῦ ἔτους 1273,
ὅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ Σ. Ζαμπέλιος (Ἰταλοελληνικά,
ἥτοι κρητικὴ πραγματεία περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀρχαίοις
τῆς Νεαπόλεως ἑλληνικῶν περγαμηνῶν, σελ. 132)
ἀναγινώσκομεν τὴν ἐξῆς νοταριακὴν φράσιν κατὰ λέ-

ξιν ὁμοιάζουσιν τῇ ἀνωτέρῳ παρατεθείσῃ λατινικῇ.
«Ἡμεῖς Βονσιγνῶρος Λουκήσσης, κριτὴς πόλεως
Ῥηγίου καὶ Νικόλαος τοῦ Θεοπρέπου, πούβλικος
νοτάριος τῆς αὐτῆς, καὶ μάρτυρες οἱ ὑπογεγραμμένοι
εἰς τοῦτο κεκλημένοι καὶ ἀξιωμένοι ὁμολογοῦμεν
διὰ τοῦ παρόντος ἐγγράφου καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι
κλπ....

22) Ὑπὸ παρακαλίας, δηλαδὴ παρακληθεὶς. Οὕτω
καὶ ἐν τῷ λατινικῷ γαμικῷ συμβολαίῳ περατοῦται
τὸ ἑγγραφον «Fermus de Lardea, regius publicus
Messane notarius, rogatus, predicta scripsi...»

A. ΜΗΔΙΑΡΑΚΗΣ.

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

Ἡ Ἀστρονομικὴ Ἑταιρία τῆς Γαλλίας εἶχε
προκηρύξει διεθνὲς διαγώνισμα περὶ ἐξευρέσεως
τῶν μάλιστα ἀπλῶν καὶ εὐχερῶν μέσων, δι' ὧν
θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ μεταρρύθμισις τις
βελτιοῦσα τὸ νῦν ἐν ἰσχύϊ ἡμερολόγιον, τὸσφ ἀ-
νώμαλον καὶ ἄτακτον ἐν πολλοῖς. Πεντήκοντα
χειρόγραφα ἀπεστάλησαν ἐκ διαφόρων χωρῶν,
τούτων δ' ἐξ ἑβραευθήσαν διὰ μεταλλίων ἐ-
σχάτως ἀπονεμηθέντων ὑπὸ τῆς ἐταιρίας.

Ἡ μεταρρύθμισις, ἣν προτείνει ὁ πρῶτος τῶν
βραβευθέντων, εἶνε τὰ μάλιστα ἀπλῆ, καὶ δύνα-
ται νὰ ἐφαρμοσθῇ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἀστρο-
νομικῆς Ἑταιρίας.

Κυριωτάτη ἀνωμαλία τοῦ ἡμερολογίου εἶνε
ὅτι τὰ ἔτη δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλληλα κατὰ
τὴν τάξιν τῶν ἡμερῶν, τοῦτο δὲ διότι ἕκαστον
ἔτος ἔχει οὐχὶ ἀκριβῶς πενήκοντα δύο ἐβδομά-
δας, ἀλλὰ καὶ μίαν ἡμέραν ἐπὶ πλεόν. Διὰ τοῦ
τρόπου τούτου, ἐνῶ ἡ πρώτη Ἰανουαρίου τοῦ
ἐνὸς ἔτους συμπίπτει ἡμέρα Κυριακῇ, τοῦ προ-
σεχοῦς ἔτους συμπίπτει ἡμέρα Δευτέρᾳ κτλ.
Ἄν λοιπὸν ἦτο δυνατόν νὰ κατορθωθῇ εἰς τὸ
ἐξῆς, ὅπως ἐκάστη ἡμερομηνία ἀποδίδηται
σταθερῶς εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν πάντοτε, ἡ βελ-
τίωσις τοῦ ἰσχύοντος ἡμερολογίου εἶνε προφανής.
Ἐκ πείρας ἕκαστος γνωρίζει πόσον ὡς ἐκ τῆς
μεταθέσεως τῶν ἡμερῶν νῦν εἶνε δύσκολον νὰ
ἐνθυμῆται γεγονὸς συμβῶν κατὰ τὴν ἡμέραν
τοῦ ἔτους ἢ ἐορτὴν ὀνόματος ἢ ἐπέτειον γεννή-
σεως. Ὅταν ὅμως ὠρισμένη ἡμέρα τῆς ἐβδομά-
δος συνδέηται μετὰ τῆς ἡμερομηνίας, ἡ ἀνάμνη-
σις ἐστὶ εὐχερεστέρα.

Ἀλλὰ τί νὰ κάμωμεν λοιπὸν τὴν πλεονά-
ζουσιν ἡμέραν τοῦ ἔτους, ἥτις φέρει τὰς ἀνω-
μαλίας αὐτάς; Νὰ τὴν μηδενίσωμεν, λέγει ὁ
βραβευθεὶς ἐν τῷ διαγωνίσματι. Ἀλλὰ μηδενί-
ζεται μία ὁλόκληρος ἡμέρα; Πράγματι ὄχι,
ἀλλὰ κατὰ τύπους βεβαίως ἐπιτυγχάνεται τοῦτο